

12. Tarnavska, Maryna. 2015. "Interpretatsiia ta Pereklad Intertekstovvykh Motyviv Tsyklu Opovidan Selindzhera "Nine Stories" na Materiali Tvoru Dzh. D. Selindzhera "For Esm' – with love and squalor". *Naukovi Zapysky KDPU. Serii: Filolohichni Nauky (Movoznavstvo)*, 138: 378–383.
13. Tarnavska, Maryna, 2010. "Pereklad Pidtekstu v Opovidanni Dzh. D. Selindzhera "Dobre Lovytsia Rybka-Bananka". *Naukovi Zapysky. Serii: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*, 89 (1): 117–122.
14. Baker, Mona. 1992. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London, New York: Routledge.
15. Bell, Roger T. 1991. *Translation and Translating: Theory and Practice*. London: Longman.
16. Kerr, Christine. 2008. *Bloom's how to Write about J. D. Salinger*. New York: Bloom's Literary Criticism.
17. Munday, Jeremy. 2001. *Introducing Translation Studies*. London: Routledge.
18. Salinger, Jerome D. 2009. "Uncle Wiggily in Connecticut". *Love Stories*. Moscow: Airis-press.

Коляда Элина, Вецкур Татьяна. Воссоздание лексико-стилистических особенностей рассказа Дж. Д. Селинджера "Uncle Wiggily in Connecticut" в переводах на украинский язык. Представлены результаты сравнительного анализа двух вариантов перевода на украинский язык рассказа "Uncle Wiggily in Connecticut" американского писателя Дж. Д. Селинджера. Анализ выполнен с целью изучить оппозицию «степень приближенности к оригиналу – степень приближенности к читателю». На фонографическом уровне рассмотрено воссоздание графонов, на лексическом – перевод реалий, инвективных единиц и сленга, на лексико-семантическом уровне – метафор, сравнений, эпитетов, антономазии. Отмечается, что перевод реалий зависит от степени их проникновения в культуру целевой аудитории. Ненадлежащее воссоздание отдельных особенностей идиолекта автора, в частности графонов, может привести к нейтрализации регистра произведения и утрате значимых смысловых пластов. Еще одним фактором нейтрализации и эвфемизации переведенного художественного текста являются ограничения, которые накладывает цензура и действующая идеология. Авторы приходят к выводу, что удачный перевод отличается балансом сохранения аутентичных черт оригинала и доступности для читательского восприятия.

Ключевые слова: художественный перевод, графон, реалия, сленг, инвективы, эвфемизация.

Koliada Elina, Vetskur Tetiana. Rendering Lexical and Stylistic Features of J. D. Salinger's "Uncle Wiggily in Connecticut" in the Ukrainian Translations. The paper presents the results of comparative analysis of two Ukrainian translations of J. D. Salinger's story entitled "Uncle Wiggily in Connecticut". The data were analyzed in order to study the opposition "original-oriented vs. reader-oriented" translation. The study was undertaken on several levels. Peculiarities of graphons rendering were traced at the phono-graphic level. The lexical level comprises culture-specific vocabulary, invectives and slang. The lexico-semantic level includes metaphors, similes, epithets and antonomasia.

The authors state that translation of culture-specific vocabulary depends on the extent to which foreign culture realities are integrated into the readers' culture. Where the translator fails to convey the author's signature idiolect, e.g. graphons, the literary piece register becomes more neutral and meaningful details are lost. Moreover, the translated work of fiction can be neutralized and euphemized due to censorship and ideology. The authors conclude that successful translation can be defined in terms of its preserved authentic features and accessibility for the readers.

Key words: poetic translation, graphon, culture specific vocabulary, slang, invectives, euphemisation.

УДК 378.147.001.76

Олена Корж

РОЗВИТОК НАВИЧОК АУДИВАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Окреслено коло науковців, які займаються вивченням проблеми викладання англійської мови в Україні. Увагу зосереджено на проведенні в студентській аудиторії аудіювання. Вказано на актуальність дослідження. Зауважено, що проведення такого виду методико-педагогічної та мовної діяльності у ВНЗ сприяє підготовці молоді до подальшої професійної роботи. Підкреслено, що теоретико-практичне вивчення цієї проблеми має вагомим значення для покращення рівня знань студентів, формування іншомовної компетентності. Подано дефініцію терміна «аудіювання». Виокремлено види вправ, які готують слухачів до ефективного сприйняття

мовного матеріалу. Реалізовано й описано психолого-педагогічний експеримент у кількох групах студентів. За результатами проведеного спостереження визначено продуктивний критерій підбору текстів для аудіювання. Акцентовано увагу на формуванні навичок аудіювання в умовах аудиторної роботи. Обґрунтовано необхідність проведення такого виду рецептивно-мовленнєвої діяльності серед студентів природничих спеціальностей.

Ключові слова: аудіювання, навички аудіювання, комунікативний підхід, професійна компетентність, іншомовна компетентність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Розуміння іншомовного співрозмовника під час бесіди – закономірна необхідність сучасного світу. Перспектива інтеграції України до Європейського Союзу вимагає від фахівців різних галузей високого рівня володіння іноземними мовами, і саме на це зорієнтовано вивчення англійської мови у ВНЗ.

Одним із найкращих засобів підготовки комуніканта до спілкування в межах взаємодії носіїв чужої, зокрема англійської мови є, на нашу думку, використання на заняттях такої форми навчання, як аудіювання.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Довгий час ставлення науковців до аудіювання було упередженим. Поступово ситуація змінюється у зв'язку з виходом на провідні позиції комунікативного підходу до вивчення іноземних мов. Сучасні наукові розвідки дослідників (М. Білан [1], Д. Бубнова [2], О. Сіваченко [7], О. Тарнопольський [9], В. Черниш [10] та ін.) зорієнтовують викладачів на підвищення рівня, передусім, усного мовлення студентів і учнів, формування їх комунікативної компетентності. Розробляються способи проведення аудіювання для навчання англійській мові в загальноосвітніх закладах України (Л. Городнича [3], В. Черниш [10] та ін.), а також у ВНЗ (М. Білан [1], Д. Бубнова [2], О. Тарнопольський [9] та ін.). Недивно, що Оксфорд і Кембридж, два провідні освітні центри світового рівня із вивчення британського варіанту англійської мови, дотримуються саме комунікативного підходу: «Основна мета методики – навчити студента спочатку вільно говорити, а потім мислити іноземною мовою» [8, 24]. Адресант і адресат мовлення повинні розуміти один одного. Відповідно, мета спілкування для кожного учасника діалогу – досягнення взаєморозуміння [5].

Проблема є актуальною, адже проведення аудіювання в обмежених, фактично штучних умовах закритого приміщення готує студентів до спілкування в реальному середовищі. Така підготовка створює міцне підґрунтя для розуміння носія англійської мови, тобто сприяє формуванню у студентів високого рівня професійної компетентності та забезпечує конкурентоспроможність на ринку праці. Водночас питання проведення аудіювання в межах реалізації навчальної програми із дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» є недостатньо вивченою.

Мета і завдання статті. Мета статті – дослідити теоретичні засади проведення аудіювання у ВНЗ для студентів природничих спеціальностей, визначити ефективний критерій добору тексту для аудіювання. Для вирішення цього питання необхідно розв'язати низку завдань: подати дефініцію терміна «аудіювання»; виокремити ефективні види вправ, необхідні для розвитку навичок студентів природничих спеціальностей до слухового сприйняття інформації; виділити етапи проведення аудіювання; провести психолого-педагогічний експеримент для формування продуктивного критерію добору текстів для аудіювання англійською мовою, проаналізувати його результати.

Під час проведення дослідження використано методи теоретичного рівня: аналіз, систематизація й зіставлення науково-педагогічної та методичної літератури, узагальнення отриманої інформації. Застосовуючи методи емпіричного рівня, проведено експериментальне спостереження в студентських групах, опрацьовано його результати.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Одним із елементів іншомовної комунікативної компетенції є компетенція в аудіюванні. Саме її потрібно формувати під час навчання в загальноосвітніх закладах, а потім і у ВНЗ.

Підґрунтям для формування такої компетенції є, як ми вже зазначили, комунікативний підхід. «З позиції комунікативного підходу, – зазначає О. Сіваченко, – навчання іноземної мови в цілому та аудіювання зокрема будується адекватно реальному процесу мовленнєвого спілкування і забезпечується засобами навчання, які моделюють процес такого спілкування» [7, 4].

Рівень оволодіння іноземною мовою безпосередньо залежить від організації навчального процесу в студентській аудиторії. Систематичне виконання низки завдань, що сприяють підготовці студентів до аудіювання, значно покращують результат, допомагають створити підґрунтя для подальшого розуміння адаптованого й неадаптованого мовного матеріалу.

Термін «аудіювання» трактують по-різному. Ми вважаємо, що його доцільно розглядати «як складний розумовий процес сприйняття, розпізнавання і розуміння мови, що супроводжується активною переробкою інформації в зв'язку з наявним в аудитора лінгвістичним і прагматичним досвідом і оцінкою сприйнятої інформації» [1, 225].

Механізм сприйняття інформації на слух досить складний. В. Черниш виокремлює кілька рівнів когнітивної обробки матеріалу: семантичний, метасеміотичний, метаметасеміотичний. На семантичному рівні відбувається процес сприйняття звукових образів та їх перекодування в слухові. Таким чином, елементи мовлення сприймаються в їх номінативному значенні. Розуміння ж дуальної природи художнього тексту відбувається вже на метасеміотичному рівні. Саме тут проходить процес осмислення змісту тексту. На метаметасеміотичному рівні мають значення ті індивідуальні знання, якими послуговується слухач. Тут використовується увесь досвід студента та його суб'єктивне сприйняття інформації [10].

Когнітивний процес досить складний і малодосліджений, оскільки мозкові ресурси теж недостатньо вивчені. «Аудіювання як вид комунікативної діяльності, – зауважує М. Білан, – умовно можна розглядати у двох аспектах: 1) як складову частину мовного спілкування; 2) як відносно самостійний вид комунікації, коли потік мовної інформації спрямований в один бік, наприклад, при прослуховуванні розповіді, перегляді кіно, відеофільму» [1, 225].

Для досягнення високих результатів у процесі аудіювання необхідно, насамперед, сприймати на слух фонематичний мовленнєвий потік і виокремлювати зміст почутого. Студенти повинні розрізняти різні звуки в процесі мовлення. Це запорука вдалого виокремлення із мовленнєвого потоку відповідних лексичних і синтаксичних одиниць, усвідомлення їхнього значення. Однак саме таке завдання є надзвичайно складним для студентів, оскільки в них слабо розвинуте фонематичне сприйняття мовлення. «До того ж фонематичний слух рідної мови, – зазначає М. Білан, – здійснює вплив на процес створення аналогічного слуху для сприйняття іноземної мови. Тому одним із головних завдань навчання цьому предмету є формування і постійне удосконалення фонематичного слуху» [1, 226]. Отже, викладач може сформувати навички сприйняття англійськомовного матеріалу на фонематичному рівні.

Враховуючи проблеми проведення аудіювання, науковці виділяють, власне, тільки два види вправ, що застосовуються в процесі навчання: 1) підготовчі вправи для формування фонематичного слуху; 2) комунікативні вправи для виокремлення та усвідомлення змісту інформаційного потоку [1, 226].

Підготовка до аудіювання повинна проходити не лише тоді, коли викладач зачитує текст, спрямований на сприйняття інформації студентом. Досвід виконання різноманітних вправ може полегшити розуміння аудитивного матеріалу [2]. Крім того, студент уже має сформовані під час навчання навички в аудіюванні.

Кожне заняття містить низку елементів, які готують студентів до сприйняття інформації на слух. По-перше, це цілий блок фонетичних завдань. Імітаційні вправи зосереджують увагу на повторенні за кимось звуків, лексем, коротких речень тощо. При цьому відтворюється відповідна інтонація, вимова. По-друге, підготовкою до аудіювання є завдання для вивчення

граматичних особливостей мови. По-третє, важливе значення для формування комунікативної компетентності студентів мають вправи, мета яких – засвоєння синтаксичної структури речень. Тут особливо ефективними є трансформаційні завдання, що вимагають доповнити незакінчену думку, переповідати текст в іншому часі тощо. Усе це поступово сприяє покращенню рівня сприймання англомовного мовленнєвого потоку. Варто, на нашу думку, використовувати й фрази з невідомою лексикою. Відповідно, у студентів поступово розвивається здогадка, формується навичка до прогнозування подальшого мовленнєвого потоку, що знадобиться під час перебування в реальному іншомовному середовищі.

Сприйняття іноземного мовлення на слух викликає у студентів певні труднощі, що спричинено умовами проведення аудіювання, рівнем складності мовної канви повідомлення та психологічними особливостями реципієнта. Тут доречною в процесі обробки інформації є функція ймовірного прогнозування. Досить часто в реальному спілкуванні або під час аудіювання реагувати на матеріал треба швидко. Майже не залишається часу на обміркування почутого. Саме тому слухачеві стають у пригоді навички прогнозування структури окремих словосполучень і речень, що ґрунтуються на використанні низки лінгвальних і позалінгвальних чинників.

Варто, на нашу думку, зазначити, що для розуміння аудіотексту має важливе значення темп його прочитання. У процесі ж реального спілкування, до якого й ведеться підготовка студентів на заняттях іноземною мовою у ВНЗ, мовлення іноземців зрозуміти досить складно, оскільки відбувається зіткнення індивідуальних особливостей адресата й адресанта мовлення. Кожен із них має свої специфічні риси характеру, від чого залежить емоційно-експресивний бік подання повідомлення. Словниковий запас також є індивідуальним. До того ж українцям, не підготовленим до сприйняття англійської мови, дуже важко зрозуміти співрозмовника. «У живому спілкуванні слухач не може ні зупинити мовця, ні повторно прослухати його, – зауважують дослідники. – А отже, він має сприймати інформацію, що надходить до нього безперервно та лише один раз, найчастіше в темпі, надто швидкому для нього» [6, с. 135].

Здатність людини швидко виділяти фонему, лексеми у процесі прослуховування навчального матеріалу, розрізняти різноманітні граматичні особливості мовних одиниць – це ті завдання, для виконання яких методисти використовують підготовчі вправи. А щодо комунікативних вправ, то від усвідомлення реципієнтом значення почутої інформації залежить результат аудіювання. Такі завдання спрямовані на розвиток мовленнєвих здібностей студентів. Наприклад, гарною вправою є формування полілогу. Отже, реципієнти вчать не лише будувати мовленнєві конструкції, але й сприймати нову інформацію. Знання ж іноземної мови, вміння нею користуватися, досить часто – необхідний елемент професійного становлення студента.

Підготовчі та комунікативні вправи не є взаємозамінними. Вони наче доповнюють одна одну, бо без розрізнення мовних одиниць у процесі мовлення не можливо збагнути зміст висловленої думки.

Важливим етапом до підготовки аудіювання є вибір тексту, який має ґрунтуватися на знайомому лексико-граматичному матеріалі. І водночас необхідна незначна кількість незнайомих англійських слів, значення яких можна зрозуміти з контексту. Необхідно також звернути увагу на тематику повідомлення. Для досягнення кращого результату текст повинен викликати зацікавлення в аудиторії.

З метою покращення умов проведення аудіювання та підвищення рівня результативності було проведено невеличкий психолого-педагогічний експеримент. У ньому взяли участь 90 студентів (100 %) природничих спеціальностей. Спершу ми зачитали в аудиторії текст, що вибрали на власний розсуд. 10 студентів (близько 11 %) справилися із завданням на «відмінно», 44 студента (близько 49 %) отримали оцінку «добре», а ще 36 (близько 40 %) – «задовільно». Наступного разу тему повідомлення одностайно обрали студенти. 18 із них (20 %) одержали найвищий бал, 45 студентів (50 %) мали показник «добре» і 27 (30 %) –

«задовільно». В останньому випадку слухачі отримали кращі бали, що свідчить, на нашу думку, про вищі показники розуміння матеріалу.

Експеримент було проведено повторно в цих самих групах. Після прочитання обраного нами тексту маємо такі показники: 12 студентів (близько 13 %) – «відмінно», 41 студент (близько 46 %) – «добре», 37 студентів (близько 41 %) – «задовільно». Прослуханий текст на вибір молоді засвідчив гарні результати: 23 студента (близько 26 %) – «відмінно», 43 студента (близько 48 %) – «добре», 24 студента (близько 27 %) – «задовільно». Як бачимо, ситуація повторилася. Показники, отримані в ході першого етапу експерименту, підтвердилися. Вважаємо, що реципієнти, які охоче сприймають інформацію, докладають більше зусиль для розуміння тексту. Відповідно, ефективність прослуховування такого матеріалу значно зростає.

Щодо добору аудитивного матеріалу, то вважаємо, що для студентів природничих спеціальностей доречними будуть тексти будь-якої тематики, оскільки всі вони спрямовані на розширення меж розуміння повідомлення. Однак більшу увагу слід приділяти все ж таки текстам професійного спрямування. Рівень їхньої складності повинен відповідати рівневі підготовки студентів.

Варто зауважити, що методика вивчення іноземної мови виокремлює три етапи проведення аудіювання: передтекстовий (настановчий), текстовий (супровідний) і післятекстовий [4, 296]. Розпочинати слід із настановчих завдань. Саме вони передують прослуховуванню тексту. Такі вправи допомагають підвищити рівень зацікавленості студентів темою, яка далі буде розглядатися в матеріалі аудіозапису. Така методика сприяє кращому розумінню англомовної інформації. Супровідні вправи активізують когнітивну діяльність студентів, зосереджують увагу реципієнтів на усвідомленні змісту почутого тексту. Післятекстові завдання дають можливість викладачеві побачити результат проведеного аудіювання, визначити рівень розуміння слухачами запропонованого тексту.

У процесі роботи вагоме значення має й добір засобів контролю за процесом аудіювання. Доречним тут є використання різних вправ: надання відповідей на запитання, переказ тексту, переклад якогось фрагмента, тестування тощо. При цьому слід відводити мінімальний час для проведення опитування.

Звичайно, варто зосереджувати увагу не тільки на формуванні навичок студентів до розуміння окремих речень та їх використання, а й на усвідомленні усього змісту текстів. Для цього можна запропонувати виокремити мету тексту, висловити власну позицію щодо почутого тощо.

У процесі підготовки до аудіювання доречним, на нашу думку, є використання різних відеоматеріалів (відеоролики, кінофільми) та аудіозаписів (діалоги, художні твори), що наближають штучні умови проведення такого прослуховування тексту до реальних. Вивчаючи роль аудіокнижки під час проведення аудіювання, В. Черниш виокремлює низку функцій: естетичну, навчальну, мотиваційно-спонукальну, літературознавчу, пізнавальну, розвивально-виховну, компенсаторну, актуалізацію внутрішнього унаочнення та афективну [10]. Звісно, функції різних матеріалів для аудіювання можуть змінюватися залежно від стилю та тематики повідомлення. Так, наприклад, науковий текст з біології чи хімії не надасть знань із літературознавства, однак може містити цікаві відомості з відповідних сфер.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, ми визначили потрактування терміна «аудіювання», а також виокремили види вправ, які допомагають підвищити рівень підготовки студентів природничих спеціальностей. Безперечно, формування іншомовної компетентності потребує використання на заняттях такої форми навчання, як аудіювання. Системність і ретельний добір вправ сприяють покращенню рівня сприйняття інформації на слух і тим самим розширюють межі знань англійської мови, що є необхідною умовою професійного становлення студентів будь-яких спеціальностей, зокрема й природничих. Проведений нами психолого-педагогічний експеримент засвідчив, що інколи

можна дозволити студентам обирати теми для текстів аудіювання, оскільки такий прийом підвищує рівень сприйняття інформації. Безумовно, такі результати сприяють переосмисленню самого підходу до проведення аудіювання і підштовхують до подальших досліджень.

Джерела та література

1. Білан М. Б. Формування навичок аудіювання у курсантів (студентів) вищих військових навчальних закладів / М. Б. Білан // 36. наук. пр. Військ. ін-ту Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 2013. – Вип. 43. – С. 225–229.
2. Бубнова Д. В. Методика навчання ділового спілкування англійською мовою студентів старших курсів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Дінара Володимирівна Бубнова ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : [б. в.], 2007. – 24 с.
3. Городнича Л. В. Диференційоване навчання молодших школярів аудіювання англійського мовлення з використанням комп'ютера : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Лариса Віталіївна Городнича ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : [б. в.], 2009. – 23 с.
4. Карпенко Н. М. Розвиток умінь англомовного аудіювання під час аудиторної роботи студентів / Н. М. Карпенко, В. В. Смелянська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2014. – Вип. 38. – С. 294–298.
5. Миролубов А. А. Сознательно сопоставительный метод / А. А. Миролубов // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 6. – С. 39–41.
6. Молотай С. М. Труднощі навчання аудіювання, пов'язані з особливостями акту слухання і мовленнєвої діяльності слухача та шляхи їх подолання / С. М. Молотай // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – 2009. – Вип. 4. – С. 133–135.
7. Сіваченко О. О. Навчання аудіювання англомовних драматичних творів студентів старших курсів мовних спеціальностей : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Олена Олександрівна Сіваченко ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : [б. в.], 2009. – 20 с.
8. Сошенко С. М. Еволюція методів викладання іноземної мови / С. М. Сошенко, Б. С. Коломієць // Педагогічний процес : теорія і практика. – 2014. – Вип. 1. – С. 22–27.
9. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навч. посіб. / О. Б. Тарнопольський. – К. : Фірма «ІНКOS», 2006. – 248 с.
10. Черниш В. В. Навчання англомовного читання та аудіювання із застосуванням аудіокнижок художніх творів (середня загальноосвітня школа з поглибленим вивченням іноземної мови) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Валентина Василівна Черниш ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : [б. в.], 2001. – 21 с.

References

1. Bilan, M. B. 2013. "Formuvannia Navychok Audiuvannia u Kursantiv (Studentiv) Vyshchikh Viiskovykh Navchalnykh Zakladiv". *Zbirnyk Naukovykh Prats Viiskovoho Instytutu Kyivskoho Natsionalnoho Universytetu Imeni Tarasa Shevchenka*, 43: 225–229.
2. Bubnova, D. V. 2007. "Metodyka Navchannia Dilovoho Spilkuvannia Anhliiskoiu Movoju Studentiv Starshykh Kursiv Vyshchikh Tekhnichnykh Navchalnykh Zakladiv". PhD diss., Kyivskiy Natsionalnyi Lihvistychnyi Universytet.
3. Horodnycha, L. V. 2009. "Dyferentsiiovane Navchannia Molodshykh Shkoliariv Audiuvannia Anhliiskoho Movlennia z Vykorystanniam Kompiutera". PhD diss., Kyivskiy Natsionalnyi Lihvistychnyi Universytet.
4. Karpenko, N. M., and Smelianska, V. V. 2014. "Rozvytok Umin Anhломovnoho Audiuvannia pid chas Audytornoj Roboty Atudentiv". *Suchasni Informatsiini Tekhnolohii ta Innovatsiini Metodyky Mavchannia u Pidhotovtsi Fakhivtsiv: Metodolohiia, Teoriia, Dosvid, Problemy*, 38: 294–298.
5. Myroliubov, A. A. 2003. "Soznatelno Sopotavitielnyi Metod". *Inostrannyye Yazyki v Shkole*, 6: 39–41.
6. Molotai, S. M. 2009. "Trudnoshchi Navchannia Audiuvannia, Poviazani z Osoblyvostiamy Sktu Slukhannia i Movlennievoi Diialnosti Slukhacha ta Shliakhy yikh Podolannia". *Aktualni Problemy Filolohii ta Perekladoznavstva*, 4: 33–135.
7. Sivachenko, O. O. 2009. "Navchannia Audiuvannia Anhломovnykh Dramatychnykh Tvoriv Studentiv Starshykh Kursiv Movnykh Spetsialnostei". PhD diss., Kyivskiy Natsionalnyi Lihvistychnyi Universytet.
8. Soshenko, S. M., Kolomiets, B. S. 2014. "Evolutsiia Metodiv Vykladannia Inozemnoi Movy". *Pedahohichnyi Protsey: Teoriia i Praktyka*, 1: S. 22–27.
9. Tarnopolskyi, O. B. 2006. *Metodyka Navchannia Inshomovnoi Movlennievoi Diialnosti u Vyshchomu Movnomu Zakladi Osvity*. Kyiv: Firma «INKOS».
10. Chernysh, V. V. 2001. "Navchannia Anhломovnoho Chytannia ta Audiuvannia iz Zastosuvanniam Audioknyzhok Khudozhnykh Tvoriv (Serednia Zahalnoosvitnia Shkola z Pohlyblyenym Vyvchenniam Inozemnoi Movy)". PhD diss., Kyivskiy Natsionalnyi Lihvistychnyi Universytet.

Корж Елена. Развитие навыков английской речи во время подготовки студентов естественных специальностей. Очерчен круг ученых, которые занимаются изучением проблемы преподавания английского языка в Украине. Внимание сосредоточено на проведении в студенческой аудитории аудирования. Указана актуальность исследования. Отмечено, что проведение такого вида методико-педагогической и языковой деятельности в вузе способствует подготовке молодежи к дальнейшей профессиональной работе. Подчеркнуто, что теоретико-практическое изучение этой проблемы имеет важное значение для улучшения уровня знаний студентов, формирования иноязычной компетенции. Указана дефиниция термина «аудирование». Выделены виды упражнений, которые готовят слушателей к эффективному восприятию языкового материала. Реализован и описан психолого-педагогический эксперимент в нескольких группах студентов. По результатам проведенного наблюдения определен продуктивный критерий отбора текстов для аудирования. Акцентируется внимание на формировании навыков аудирования в условиях аудиторной работы. Аргументирована необходимость проведения такого вида рецептивно-речевой деятельности среди студентов естественных специальностей.

Ключевые слова: аудирование, навыки аудирования, коммуникативный подход, профессиональная компетентность, иноязычная компетентность.

Korzh Olena. The Development of English Language Skills while Training Students of Natural Sciences.

The article considers the circle of scientists who are studying the problem of teaching English in Ukraine. Much attention is paid to conducting of listening in students' audience. The urgency of the issue is specified. It has been noted that such kind of methodological, pedagogical and language-related activities in the university contributes to the training of young people for future professional work, where employers often expect the employees to be able to communicate directly with foreigners. It is stressed that the theoretical and practical study of this issue is important for improving of students knowledge level, the formation of foreign language competence. The definition of the term «listening» is shown. Different types of exercises, which train students to percept the linguistic material effectively, are highlighted. Psychopedagogical experiment in several groups of students was performed and described. According to results of conducted observation, productive text selection criterion for listening is defined. Great attention is paid to listening skills forming. The necessity of this kind of receptive-speech activities among students of Natural Sciences is argued.

Key words: listening, listening skills, communicative approach, professional competence, foreign language competence.

УДК 81'23.11

*Олександр Лавриненко,
Галина Лавриненко*

**КОГНІТИВНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ПРОЦЕСОМ ПОРОДЖЕННЯ МОВЛЕННЯ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИМИ ЯКОСТЯМИ ОСОБИСТОСТІ**

Запропоновано двовекторне дослідження мовних здібностей людини. Здійснено аналіз розвитку згаданих здібностей в історичній та онтогенетичній парадигмах; проведено репрезентативний огляд найвідоміших теорій моделювання мовлення: стохастичних моделей, моделей безпосередніх складників, моделей на основі трансформаційної граматики та когнітивних моделей. Викладено авторський підхід щодо моделювання мовленнєвих процесів на основі ідей О. О. Леонтьєва. Запропоновано емпіричний поділ групи респондентів за принципом ступеня розвитку мовних вербальних здібностей із подальшим пошуком відповідної низки психологічних рис людини, найбільш сприятливих для розвитку мовних вербальних здібностей. Респондентами були студенти Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки факультету інформаційних систем, фізики та математики, факультету економіки та управління, факультету психології та біологічного факультету. Методологічним інструментарієм слугували: методика оцінки вербальних здібностей А. Крилова та С. Манічева; методика психологічної діагностики особистості Кетелла; авторська анкета, направлена на оцінку мовних вербальних здібностей людини. Отримані результати дають підстави стверджувати, що адекватний рівень самооцінки, середній рівень самоконтролю, висока ступінь довіри в спілкуванні та легка інтровертованість когнітивних процесів – найбільш сприятливі психологічні риси особистості для формування та розвитку вербальної сфери мовних здібностей.

Ключові слова: мовна здатність, мовні здібності, мовна картина світу, психологічні риси особистості, модель породження мовлення, розвиток особистості.